

УДК 349

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2021.34.29>

СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ФРАНЦІЇ

Олександра Фурсай

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

Інститут міжнародних відносин

вул. Ю. Ілленка, 36/1, 04119, м. Київ, Україна

У демократичних суспільствах основні свободи і цінності непохитні і знаходяться під захистом міжнародного права, держав, громадськості. Однак безумовне дотримання таких принципів ефективне лише в ідеальних умовах мирного часу. Розв'язана Росією гібридна війна проти Європи, військова агресія проти України вимагають інших підходів у протистоянні новітнім загрозам. Нині майже кожна держава потерпає від глобальної проблеми дезінформаційного втручання у свої політичні та соціальні процеси, адже це є вагомим інструментом впливу на національну безпеку тієї чи іншої країни. Однак підходи до розуміння та вирішення проблеми є доволі різними, але певний напрацьований досвід може стати в нагоді для прийняття конкретних рішень, щоб вирішити цю глобальну проблему. Європейські борці з троями, ботами та різними видами фейків вкотре підкреслюють важливість протидії дезінформаційному впливу, який має вестися, перш за все, на національному рівні країн-членів ЄС. Своєю чергою керівні інституції Європейського Союзу мають узагальнювати досвід, координувати зусилля та надавати рекомендації. Задля розуміння масштабності проблеми Європейського Союзу загалом, а не на рівні лише Франції, варто нагадати про спільні зусилля з протидії російським фейкам. Французькими законодавцями дезінформація вже давно визнана серйозною загрозою. Наприклад, Президент Франції Еммануель Макрон одним із перших європейських лідерів вибрав безкомпромісну позицію щодо боротьби з дезінформаційним впливом: у 2018 році французьким урядом було подано до Національних зборів «антифейковий» законопроект, який нині вже ухвалено. Серед принципових і найбільш суперечливих положень є розширення повноважень національного регулятора Вищої аудіовізуальної ради. Відтепер вона має повне право припинити трансляцію телеканалів, які знаходяться під контролем іншої держави. У нашій статті детально розглядається нормативно-правова база Французької Республіки з протидії деструктивному інформаційному впливу. Дослідивши систему інформаційної безпеки Франції та вивчивши її досвід у протидії зовнішнім інформаційним впливам, в тому числі і деструктивного характеру, можна розробити низку рекомендацій для України, що може бути в нагоді як нині, так і у майбутньому, особливо якщо взяти до уваги політичну ситуацію між Україною та Росією.

Ключові слова: дезінформація, інформаційний вплив, інформаційний простір, система інформаційної безпеки, глобалізація, деструктивний інформаційний вплив.

В умовах прискореної глобалізації перед країнами постають нові виклики, серед яких варто виділити підвищення загрози іноземних інформаційних впливів на безпеку країни та її суверенітет. Інформаційний вплив, у тому числі деструктивного характеру, відіграє істотну роль у системі сучасних міжнародних відносин. Впливаючи на масову політичну свідомість, він виявляє себе як чинник, здатний викликати дестабілізацію єдиного простору безпеки постбіполярного світу, що і є головним завданням тієї чи іншої країни, яка має на меті послабити позицію ворога та стати міжнародним лідером. Знання про сутність операцій впливу, особливості розвитку медіапростору є однією з основ для вибудовування стратегічної інформаційної стійкості держави та недопущення реалізації в її інформаційному просторі масштабних дезінформаційних кампаній.

Метою статті є аналіз стану ефективності поточної системи захисту Французької Республіки від деструктивного інформаційного впливу в медіапросторі.

Нині одна з найрозвиненіших нормативно-правових баз боротьби та попередження дезінформації існує в Сполучених Штатах Америки, половина документів якої стосуються агресії, пропаганди та дезінформації саме з російської сторони.

Однак країни Європейського Союзу активно продовжують працювати в напрямі покращення законодавства щодо попередження та боротьби з дезінформацією. Одним із таких найвагоміших кроків стало прийняття на початку грудня 2018 року Європейською Комісією «Плану дій по боротьбі з дезінформацією» [1], основною метою якого є захист від спроб втручання у вибори в Європарламент у травні 2019 року, а також у вибори в низці країн ЄС в 2020 році.

Навесні 2018 року Єврокомісія вже представила низку заходів із протидії фейкам. Тоді Брюссель провів переговори про добровільне співробітництво з найбільшими гравцями на інтернет-ринку, внаслідок чого Google, Facebook, Twitter і Mozilla підписали кодекс поведінки, який включає в себе забезпечення прозорості політичної реклами, закриття фейкових акаунтів і маркування повідомлень, поширюваних ботами.

Щодо окремих країн Європейського Союзу постає питання ефективного законодавства із забезпечення інформаційної безпеки. Однак нині успішними можна вважати кейси Франції, яка активно опікується питанням боротьби з дезінформацією.

Французькими законодавцями дезінформація вже давно визнана серйозною проблемою. Дезінформація регулюється, зокрема, законом про свободу преси, який був ухвалений в 1881 році (*Loi sur la liberté de la presse*), стаття 27 цього закону визначає, що можна зарахувати до поняття «фальшиві новини» та визнає їх злочином: «Публікація, відтворення або поширення будь-якими засобами фальшивих чи неправдивих новин (*nouvelles fausses*) – підроблених, сфабрикованих, матеріалів, що зроблені недобросовісно, або порушили громадський мир чи сприяли його порушенню, буде каратися штрафом у розмірі 45 000 євро. Якщо відтворення матеріалів або їх поширення несуть небезпеку дисципліні чи моралі армії або можуть перешкодити військовим зусиллям нації, в такому разі такі дії караються штрафом у розмірі 135 000 євро» [2]. Однак, як зазначають фахівці, у зв'язку з тим, що доволі важко довести, чи інформація дійсно має дестабілізуючий чинник на громадський порядок, ці норми використовуються дуже рідко [3].

Інший закон щодо довіри в цифровій економіці (*LCEN, Loi pour la confiance dans l'économie numérique*), що був прийнятий 21 червня 2004 р., пропонує модель для боротьби з контентом, який розпалює ненависть та дискримінацію на просторах мережі Інтернет. Він передбачає можливість для судді видалити з мережі все, що порушує закон у цій сфері [4].

У 2015 р. була ухвалена Національна кіберстратегія Франції (*Stratégie nationale pour la sécurité du numérique*), яка застерігає, що всі цифрові платформи, в тому числі соціальні мережі, можуть нечітко формувати думку і часто є провідниками цінностей, які насправді не є такими для Франції. Часто їх використовують із метою поширення дезінформації та пропаганди в суспільстві. У такому разі поширювані цінності суперечать основоположним інтересам країни та потрапляють під дію законодавства про національну безпеку та оборону.

Загалом стратегія кібербезпеки Франції містить п'ять ключових цілей на шляху створення «цифрової республіки», з одночасним забезпеченням безпеки і гнучкості ІКТ систем. Ці п'ять стратегічних пріоритетів включають: 1) захист основоположних інтересів Франції в кіберпросторі, таких як державні інформаційні системи і критично важливі елементи інфраструктури; 2) забезпечення взаємної довіри, приватності та захисту персональ-

них даних у мережі за допомогою розробки продуктів для кібербезпеки, а також надання юридичної та технічної допомоги в цій галузі; 3) підвищення обізнаності в питаннях кібербезпеки і зростання потенціалу в цій галузі в національному масштабі; 4) розвиток сприятливої атмосфери для розвитку підприємницької діяльності, інвестицій в ІКТ та інноваційного бізнесу; 5) розробка «дорожньої карти» для досягнення європейської стратегічної цифрової автономії [5].

У листопаді 2016 р. Національна Асамблея схвалила закон, який спрямований на зміцнення незалежності, свободи і плюралізму ЗМІ (*Loi visant à renforcer la liberté, l'indépendance et le pluralisme des médias*) [6]. Цей закон потребує від засобів масової інформації прийняти кодекс етики та створити спеціальний комітет з етики задля полегшення вирішення внутрішніх непорозумінь, а також суперечок між власниками ЗМІ та редакціями газет.

Медіасередовище Франції характеризують як плюралістичне і таке, що пропонує різні погляди. Загалом телебачення є головним джерелом політичної інформації, на другому місці – щоденні газети, і вже потім Інтернет-ЗМІ та соціальні мережі [7].

Нині в медіапросторі спостерігаються дві тенденції: зростання недовіри громадян до традиційних ЗМІ та збільшення популярності соціальних мереж та Інтернет-ЗМІ. Із цього приводу експерти висловлюють занепокоєння, бо ці тенденції можуть призвести до поширення дезінформації [8]. Наприклад, у Франції задля мінімізації дезінформаційного впливу на виборчий процес національні та міжнародні ЗМІ об'єдналися у проєкті CrossCheck. Він працював над перевіркою фактів та розвінчував неправдиву та сумнівну інформацію, яка потрапляла в медіапростір [9].

Національна агенція з безпеки інформаційних систем (ANSSI, *Agence nationale de la sécurité des systèmes d'information*) являє собою міжвідомчу структуру, діяльність якої зосереджена на координації дій органів влади у сфері кібербезпеки, визначенні урядової стратегії кіберзахисту та реалізації необхідних заходів разом з іншими органами влади [10]. Головною зоною відповідальності ANSSI є кібербезпека суб'єктів критичної інфраструктури та та інформаційних систем. ANSSI була створена в 2009 р. і є частиною Генерального секретаріату з оборони та національної безпеки (*SGDSN, Secrétariat général de la défense et de la sécurité nationale*), що підпорядковується прем'єр-міністру. З 2011 р. ANSSI є також національним органом, який відповідає за оборону інформаційних систем і мереж як у державному, так і в приватному секторах. ANSSI є свого роду спадкоємницею установ, які існували ще з 1940-х р., місією яких було забезпечення безпеки інформаційних систем держави [11].

У 2018 р. в Національній асамблеї депутатська група партії *En Marche!* на чолі з Річардом Ферраном внесла пропозицію, яка мала назву «Закон щодо протидії неправдивій інформації». У процесі роботи його назву було змінено на «Закон щодо протидії маніпулюванню інформацією» [12]. Головною метою цього закону є адаптація нормативно-правових інструментів задля боротьби з фейковими новинами до середовища, в якому існують такі особливі засоби поширення, як, наприклад медіа, які знаходяться під контролем іноземних держав, або цифрові платформи, що маскуються за статусом «провайдера хостинга контенту», щоб не бути відповідальними за контент, який вони транслюють [13]. Цей закон включає в себе загальні правові норми та правові норми, які регулюють виборчий процес:

– прозорість цифрових платформ, що включає в себе зобов'язання повідомляти про спонсорований контент, вказуючи ім'я автора та сплачену суму. До того ж платформи мають надавати інформацію щодо використання персональних даних. У разі недотримання закону стягується штраф або призначається покарання одним роком тюремного ув'язнення;

– надання повноважень Вищій раді з аудіовізуальних питань переривати або призупиняти телевізійне мовлення, що контролюються іноземною державою, якщо вони поширюють фейкові новини;

– пришвидшення процедури розгляду судового позову задля оперативної реакції на поширення фейкових новин (на ухвалення рішення дається 48 год). Саме суддя має кваліфікувати «фейкові новини» відповідно до закону 1881 р. за такими критеріями: штучне та масове поширення, очевидність, явний вплив на вибір або порушення громадського спокою [14].

Загалом закон створює обов'язок співпраці держави з цифровими платформами. Від платформ своєю чергою вимагається реалізація заходів щодо боротьби з фейковими новинами [15]. Контролює цей процес Вища рада з аудіовізуальних питань, яка має постійно звітувати щодо ефективності вжитих заходів [16]. Закон також наголошує на необхідності посилення медіаграмотності в суспільстві, вміння користуватися контентом, що поширюється в медіапросторі. У процесі підготовки документа також порушується питання створення окремої структури, яка б займалася питанням етики ЗМІ. Це завдання було покладено на Емануеля Хога – колишнього генерального директора агентства France-Press [17].

У травні 2020 р. парламент Франції прийняв черговий закон, який зобов'язує онлайн-платформи протягом години видаляти контент, який пропагує педофілію або тероризм. У разі невиконання припису їм загрожує штраф у розмірі до 4% загальної виручки. У законі також передбачено необхідність видаляти й інші типи «шкідливого» контенту, але протягом 24 годин. Також створюється нова посада цифрового прокурора, а також спеціальний урядовий підрозділ, який буде стежити за дотриманням закону [18].

У жовтні 2020 р. депутатами партії «Вперед, республіка!» було запропоновано проєкт закону «Про глобальну безпеку». Законопроєкт зачіпає широкий спектр питань, пов'язаних із діяльністю силових структур. Але найбільш гостру дискусію викликало положення статті 24 законопроєкту. У ній йдеться про покарання за публікацію фотографій, відеозаписів або інших даних, які дають змогу ідентифікувати співробітників поліції або жандармерії. За поширення цих матеріалів із метою фізичного або психічного впливу на правоохоронців правопорушнику може загрозувати рік в'язниці або штраф. Парламент Франції на тлі масових протестних акцій відкликав статтю про заборону публікувати фото силовиків при виконанні, бо протестуючі бачать у цьому законопроєкті грубе порушення свободи слова [19].

Нами зроблено **висновок**, що зміцнення стратегічної стабільності і міжнародної безпеки в інформаційному просторі є одним із пріоритетів Франції. Уряд країни продовжує встановлювати та вдосконалювати правила, що враховують вимоги конкурентоспроможності і потенціал цифрових технологій і при цьому захищають громадян, підприємства і держави-члени відповідно до суспільних цінностей.

Список використаної літератури

1. Une Europe qui protège: l'UE renforce son action contre la désinformation. *Commission Européenne*. 2018. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/IP_18_6647.
2. Loi du 29 juillet 1881 sur la liberté de la presse. *Legifrance*. 2020. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=LEGITEXT000006070722>.
3. Trois questions soulevées par la loi sur les “fake news” souhaitée par Emmanuel Macron. *Franceinfo*. 2018. URL: https://www.francetvinfo.fr/politique/emmanuel-macron/trois-questions-soulevees-par-la-loi-sur-les-faussees-nouvelles-souhaitee-par-emmanuel-macron_2545025.html

4. Loi n° 2004-575 du 21 juin 2004 pour la confiance dans l'économie numérique (1). *Legifrance*. 2020. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT00000801164>.
5. Stratégie nationale pour la sécurité du numérique. URL: https://www.ssi.gouv.fr/uploads/2015/10/strategie_nationale_securite_numerique_fr.pdf.
6. LOI n° 2016-1524 du 14 novembre 2016 visant à renforcer la liberté, l'indépendance et le pluralisme des médias (1). *Legifrance*. 2016. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/eli/loi/2016/11/14/MCCX1603797L/jo>.
7. France presidential and parliamentary elections 2017. *Office for Democratic Institutions and Human Rights*. URL: <https://www.osce.org/odihr/elections/france/311081?download=true>.
8. Republic of France presidential election 23 April and 7 May 2017. *Office for Democratic Institutions and Human Rights*. URL: <https://www.osce.org/odihr/elections/france/337346?download=true>.
9. Le Décodex, un premier pas vers la vérification de masse de l'information. *Le Monde*. 2017. URL: https://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2017/02/02/le-decodex-un-premier-pas-vers-la-verification-de-masse-de-l-information_5073130_4355770.html.
10. Commission de la défense nationale et des forces armées. *ASSEMBLÉE NATIONALE*. 2017. URL: <http://www.assemblee-nationale.fr/14/cr-cdef/16-17/c1617024.asp>.
11. «Misère du monde», ce qu'a vraiment dit Michel Rocard. *Libération*. 2015. URL: https://www.liberation.fr/france/2015/04/22/misere-du-monde-ce-qu-a-vraiment-dit-michel-rocard_1256930.
12. L'édito du directeur général. *Agence nationale de la sécurité des systèmes d'information*. URL: <https://www.ssi.gouv.fr/agence/missions/ledito-du-dg/>.
13. LOI n° 2018-1202 du 22 décembre 2018 relative à la lutte contre la manipulation de l'information (1). *Legifrance*. 2018. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/eli/loi/2018/12/22/2018-1202/jo/texte>.
14. Fake news : une proposition de loi pour lutter contre la manipulation de l'information. *Gouvernement*. 2018. URL: <https://www.gouvernement.fr/argumentaire/fake-news-une-proposition-de-loi-pour-lutter-contre-la-manipulation-de-l-information>.
15. Décret n° 2019-297 du 10 avril 2019 relatif aux obligations d'information des opérateurs de plateforme en ligne assurant la promotion de contenus d'information se rattachant à un débat d'intérêt général. *Legifrance*. 2019. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000038359165&categorieLien=id>.
16. Lutte contre la manipulation de l'information. *Gouvernement*. 2019. URL: <https://www.gouvernement.fr/action/lutte-contre-la-manipulation-de-l-information>.
17. Conseil de déontologie des médias : une instance d'autorégulation sans pouvoir de sanction. *Le Monde*. 2019. URL: https://www.lemonde.fr/actualite-medias/article/2019/03/27/conseil-de-deontologie-des-medias-une-instance-d-autoregulation-sans-pouvoir-de-sanction_5442340_3236.html.
18. France to force web giants to delete some content within the hour. REUTERS. 2020. URL: <https://www.reuters.com/article/us-france-tech-regulation/france-to-force-web-giants-to-delete-some-content-within-the-hour-idUSKBN22P2JU>.
19. Loi «Sécurité globale» : la majorité va proposer «une nouvelle écriture complète de l'article 24». *Le Figaro*. 2020. URL: <https://www.lefigaro.fr/politique/loi-securite-globale-la-majorite-va-proposer-une-nouvelle-ecriture-complexe-de-l-article-24-20201130>.

INFORMATION SECURITY SYSTEM OF FRANCE**Oleksandra Fursai***Taras Shevchenko National University of Kyiv,**Institute of International Relations**Yu. Ilyenko str., 36/1, 04119, Kyiv, Ukraine*

In democratic societies, fundamental freedoms and values are unshakable and are protected by international law, states, and the public. However, unconditional adherence to such principles is effective only in ideal conditions of peacetime. Russia's hybrid war against Europe and military aggression against Ukraine require other approaches to countering the latest threats. Today, almost every country suffers from the global problem of disinformation interference in their political and social processes, because it is an important tool for influencing the national security of a country. However, approaches to understanding and solving the problem are quite different, but some experience can be useful for making specific decisions to solve this global problem. European fighters against trolls, bots and various types of fakes emphasize the importance of countering disinformation, which should be conducted primarily at the national level of EU member states. In turn, the leading institutions of the European Union should summarize the experience, coordinate efforts and provide recommendations. In order to understand the scale of the problem of the European Union as a whole, and not only at the level of France, it is necessary to recall the joint efforts to counter Russian fakes. Disinformation has long been recognized as a serious problem by French lawmakers. For example, President of France Emmanuel Macron was one of the first European leaders to take an uncompromising stance on countering disinformation. Namely, in 2018, the French government submitted to the National Assembly an "anti-fake" bill, which is now approved. Among the principal and most controversial provisions is the extension of the powers of the national regulator of the Supreme Audiovisual Council. From now on, it has the full right to stop broadcasting TV channels that are under the control of another state. The article considers the legal framework of the French Republic to combat destructive information influence. Having studied the information security system of France and its experience in combating external information influences, including destructive ones, it is possible to further develop a number of recommendations for Ukraine, which may be useful both today and, in the future, especially if we consider the political situation between Ukraine and Russia.

Key words: misinformation, information impact, information space, information security system, globalization, destructive information impact.